

МИТНИЦЯ — спеціально уповноважений орган виконавчої влади для здійснення захисту економічних інтересів держави шляхом митного контролю та оформлення товарів, що переміщують через державний кордон, стягнення митних зборів, протидії контрабанді й порушенню митних правил. Перші відомості про стягнення мита на укр. землях на користь князів.скарбниці, пов'язані з товарообігом на шляху «із варягів у греки», датують 9 ст. У Рафельштет. митному статуті 906 згадана торгівля руських купців зі стягненням мита на Дунаї. Митні процедури передбачені й першою угодою Київ. Русі з Візантією 911. За часів Київ. Русі вже існували окремі елементи митної системи — митні тарифи та митні застави, з часом виокремилася когорта службовців князів. адміністрації — митників, які збирали мито на кордонах, а також торг. (у містах) і корчемне мита. Згодом під час торгівлі з купцями із Баварії, Австрії, Польщі, Чехії користувалися європ. Острогом. митним статутом 1288. Активну митну діяльність на торг. шляхах із Зх. Європою (Володимир.-Торун. шлях) вела Галицько-Волин. держава, що запровадила М. у Володимирі (нині Володимир-Волинський Волин. обл.), Бересті (нині м. Брест, Білорусь), Луцьку та ін. містах. Митні застави існували й на торг. шляхах Пониззя (по Дністру та Дунаю). У період перебування укр. земель у складі Польсько-Литов. держави існувала чітка система митних зборів, зокрема прикордонне мито (цло) сплачували у митних коморах. Запороз. козаки створили власну систему митного захисту — мережу митних постів на кордонах із Річчю Посполитою, Крим. ханством, а пізніше — з Гетьманщиною, надходження від якої стали одним із осн. джерел прибутків Коша Війська Запорозького. Лише на переправі у м-ку Переволочна (нині затоплене Кам'ян. водосховищем) на кордоні Вольностей Війська Запорозького низового станом на 1688 козаки збирали з купців мита (т. зв. мостового) на 13 тис. рублів за рік. На Січі виникла окрема група посадовців, які опікувалися митним доглядом, стягненням митних зборів та протидією контрабанд. провозу товарів. До неї входили: військ. кантаржей (слідкував за мірами ваги, збирав податки з ввезених товарів), шафарі та їхні помічники — підшафарії (стежили за порядком ввезення товарів, збирали мито з приїжджих купців), писарі й підписарі (вели відповідну документацію). Для запобігання порушенням митних правил при шафарях знаходилися козац. підрозділи. У часи Олешків. (1711–28) і Кам'ян. (1728–34) січей спостерігалася ескалація контрабанд. активності. Групи т. зв. торг. людей по 100–300 осіб намагалися обходити важкодоступ. місцями козац. митні пости, аби не сплачувати мито. За домовленістю з

крим. ханом запорожці виставили додатк. загони на 5-ти переправах через Дніпро і Пд. Буг. Шляхи перекривали митні комори, а мобіл. загони наздоганяли контрабандні валки та конфісковували товари. Боротьбою з контрабандою і надалі займалися митники-шафарі. Стягуючи гроші за провіз товарів через мости та греблі на визнач. кордонах Вольностей Війська Запороз. низового, вони також виявляли приховані вантажі, застосовували проти порушників митних правил штрафи й конфіскації вантажів разом із транспортом, вели спец. зошити «записання упійманих», що сприяло накопиченню досвіду припинення контрабанди. Під час нац.-визв. війни 1648–76 розпочато цілеспрямов. творення підвалин нац. госп.-екон. і торг.-фінанс. систем, формування митних кордонів, що зумовлено необхідністю забезпечення екон. інтересів та екон. безпеки Укр. козац. держави, потребами пошуку торг.-фінанс. джерел для зброй. і зовн.-політ. змагань гетьман. адміністрації. Характер. рисою екон. політики адміністрації Б. Хмельницького, закріпленою низкою гетьман. універсалів 1649–57, став захист інтересів торг. представників Гетьманщини, що стосувався як торг. верстви загалом, так і захисту прав окремих купців. 1648–54 гетьман направив до Москви 10 повноваж. посольств, що обстоювали й митні інтереси Гетьманщини. Дбаючи про збереження екон. передумов для єдності укр. земель, Б. Хмельницький взяв під опіку права купців Правобереж. і Зх. України, зокрема в універсалі 1657 податківцям і митникам було наказано, щоб вони «...з людьми міста Львова, як з власними нашими поводитися та у всякій торгівлі купецтву не робили перешкоди...». Фінанс. й митна служба часів Б. Хмельницького називалася Військ. скарб. Гетьман особисто опікувався Військ. скарбом, встановлював розмір мита і призначав його збирачів. Від 1652 в окремий орган виокремилася фінанс. канцелярія гетьмана, що 1728 отримала офіц. статус (очолював ген. підскарбій). Вона доглядала за надходженням мита і координувала роботу митних службовців — дозорців, індукторів та екзакторів. Через М. та митні застави в м. Казикермен (нині м. Берислав Херсон. обл.; крим. М.), м-ку Бахмач (нині місто), м. Новгород-Сіверський (нині обидва — Черніг. обл.), м-ку Гард (нині с. Богданівка Доманів. р-ну Микол. обл.), м. Путивль (нині Сум. обл.; рос. М.), Переяслав (нині Переяслав-Хмельницький Київ. обл.) та в ін. пунктах щодня переходило кордон від 100 до 400 купец. валок (без урахування дрібних торговців). Араб. письменник П. Алеппський зазначав, що гетьман віддав на викуп орендарям М. усю митну плату з купців на укр. кордонах, а також прибутки з горілч. виробів і меду за 100 тис. динарів (550 тис. польс. злотих). В універсалах

Б. Хмельницького дано визначення ввізного (індукта) та вивізного (евекта) мита; встановлено мережу митних постів на кордонах із Річчю Посполитою, Осман. імперією та Моск. державою, визначено їхній статус, режим і порядок роботи. Також сформов. спец. підрозділ з козаків, придат. до несення митної служби, які пройшли відповідне навчання. Особл. значення для творення митної служби мав гетьман. універсал від 28 квітня 1654, згідно з яким її очолив грек О. Астматій (Остматенко) — людина з європ. освітою та знаннями у фінанс.-екон. сфері. Йому на оренд. засадах (поширена у тогочас. Європі практика) передано збір мита з іноз. купців для Військ. скарбу; визначено фіксов., диференційов. митні тарифи з різних категорій товарів (від 2 до 15 %); встановлено зацікавленість митників (дозорців, військ. екзакторів) у припиненні контрабанди (вони отримували 50 % від вилученого, решта надходила до Військ. скарбу); полково-сотенну адміністрацію зобов'язано сприяти митникам, карати порушників митних правил, контрабандистів. Однак в умовах територ. розчленованості укр. земель виникла мережа приват. М., що діяли поряд із державними. Так, на 10-кілометр. відтинку шляху з м. Дрогобич (нині Львів. обл.) до м. Ярослав (нині Польща) мито збирали 174 рази; побл. Києва на відстані в 600 м побуд. 4 містки, на кожному з яких брали мито (мостове), що лише стимулювало потік контрабанди. Станом на 1714 на кордоні між Росією та Гетьманщиною функціонувало 40 митних застав, найбільші — у Києві, Полтаві, Переяславі, м. Любеч (нині смт Ріпкин. р-ну Черніг. обл.), Стародуб (нині Брян. обл., РФ). З'явилися елементи провадження дізнання за фактами порушення митних правил. Ефектив. засобом протидії контрабанді став інститут конфіденцій. інформаторів, які могли розраховувати на половину вилучених контрабанд. товарів. Митники Гетьманщини не підлягали місц. судам, а лише Ген. військ. судові, їм суворо забороняли брати хабарі, стягати мито з товарів, признач. для внутр. торгівлі. Профілактиці служб. порушень сприяла система сплати мита: на митній заставі купець після перевірки вантажів отримував спец. ярлик, з яким вирушав до Київ. губерн. канцелярії, потім — до магістрату, де відбувалася й документувалася друга ревізія товарів, після чого він сплачував мито й отримував дозвіл на реалізацію товару. Зміни у діяльності М. відбулися 1669, коли гетьман Д. Многогрішний вніс до ст. 22 нової укр.-рос. угоди положення про створення особл. полку для підтримки внутр. спокою (1 тис. найманців). У серед. 1670-х рр. чисельність «охотниц.» або «охочекомон.» війська сягала 7 тис. вояків. Окрім боротьби з незакон. проникненням у Гетьманщину, найманці перехоплювали контрабандні валки, захищали купців від розбійників. Гетьман. гвардію складали т. зв. сердюки, один із загонів яких за розпорядженням гетьмана І. Мазепи стояв біля Переволочен. М., допомагаючи збирати індукту. Важливою ланкою митної системи були спец.

органи судочинства. Окрема їхня форма — митні (або купець.) суди, згадки про які зустрічаються з 1699 (ліквід. 1753). Вони не мали постій. складу, засідали безпосередньо при митних пунктах або митних коморах, вели провадження у справах із конфлікт. ситуацій, пов'язаних із провозенням товарів. До компетенції суду входили цивіл. справи із розгляду скарг на купівлю-продаж товарів, їхнє переміщення через кордон. За аналогією з ярмарк. судами, ймовірно, у роботі митних судів брали участь уповноважені чл. полк. старшини (осавули) та митні бурмистри. Провадження вели в усній формі, з відмітками в судових книгах, рішення виконували негайно. Моск. держава послідовно проводила лінію на згортання держ.-політ. та екон. прав Гетьманщини — відповідно до Переяслав. статей 1659, Батурин. статей 1663, Конотоп. статей 1672, Коломац. статей 1687 (актів, що визначали правовий статус Гетьманщини та укр.-рос. взаємини) обмежено зовн.-екон. та митні повноваження гетьмана; у Києві, Чернігові, Ніжині, Полтаві та ін. великих містах Лівобереж. України розміщено гарнізони на чолі з цар. воєводами (військ.-адм. представниками). Усупереч установленим Ген. військ. канцелярією та Військ. скарбом порядком стягнення податків й митних платежів до компетенції представників Моск. держави поступово переходив контроль над податк. та митною справами Гетьманщини, проте індукта та евекта все ще вважалися гетьман. привілеєм. Митні надходження становили осн. статтю держ. бюджету (40–45 % у 2-й пол. 18 ст.). Хоча гетьмани І. Скоропадський, І. Мазепа, Д. Апостол, К. Розумовський намагалися протестувати проти наступу на осн. елементи укр. державності та засуджували свавілля рос. податківців і митників, процес поглинання екон. прав Гетьманщини набув незворот. характеру. У серед. 18 ст. на укр. землях діяло до 40-а застав (митних закладів), що мали численні форпости (митні пости): Черніг. полк — 53, Стародуб. — 66, Київ. — 59, Переяслав. — 62, Полтав. — 52; ділянки митного кордону між заставами і форпостами патрулювали кінні об'їждчики. Штат митників складали доглядачі, цолнери та унтер-цолнери (митні службовці), канцеляристи. Негативні для козацько-гетьман. державності зміни запроваджено у ході митної реформи 1753–57. Цар. уряд, прагнучи прискорити процес інкорпорації Гетьманщини до Рос. імперії, ухвалив рішення про скасування кордону між Гетьманщиною та Росією й встановлення заг.-рос. митної системи. 1754 ліквідовано гетьман. індукту та евекту, 1756 на укр. землі поширено чинність імператор. Митного статуту, по периметру кордонів Лівобережжя організов. рос. М. До 1761 митна автономія Гетьманщини остаточно припинила існування. На той час на укр. ділянку держ. кордону припадала 1/3 імпорту та 1/7 експорту Рос. імперії. Після приєднання Пн. Причорномор'я до Рос. імперії розширено мережу М., найбільші серед яких — в Одесі (1794) та м. Ма-ріуполь (нині Донец. обл., 1799). У

1811 створ. нову структуру митних установ, підпорядк. департаменту митних зборів мін-ва фінансів (поділялися на 11 митних округів, М. та митні застави). В Україні до складу митних округ введено митну та прикордонну варту. 1835 митну варту приєднано до прикордон. варту, 1898 засн. Окремий корпус прикордон. варту (у мирний час також підпорядк. мін-ву фінансів). 1870 у Києві та Харкові відкрито одні з найбільших в імперії гол. складські М. У перші місяці існування УЦР в Україні функціонували митні установи, підпорядк. мін-ву фінансів Тимчас. уряду Росії, 9 листопада 1917 Ген. секретаріат уперше заявив про необхідність розроблення влас. фінанс. політики. 16 листопада 1917 у складі ген. секретарства фінансів УЦР запроваджено департамент митних зборів. Принципове значення для формування правового підґрунтя митної справи мало положення IV Універсалу УЦР, яким наголошено, що УНР «бере в свої руки найважливіші галузі торгівлі і весь доход з неї поверне на користь народу. За товарами, які будуть перевозити з-за кордону і вивозитися за кордон, буде доглядати сама Держава наша...». Циркуляр Міністерства фінансів УНР від 1 березня 1918 скасовував чинність в Україні всіх розпоряджень цар. й Тимчас. урядів, їх замінили нормативно-розпорядчі документи уряду суверен. України. Водночас працівники митної служби в оператив. діяльності тимчасово керувалися нормами законодавства, митними тарифами й митним кодексом імпер. часу. У 10-му параграфі проекту Конституції УНР митну справу передано до компетенції центр. органів держ. влади. 1 березня 1918 у складі Міністерства фінансів УНР відкрито департамент митних зборів як центр. осередок упр. усіма М. в Україні. Станом на 30 квітня 1918 він складався з канцелярії, розпорядчо-законодав., рахунк., тариф. і госп.-буд. відділів. Для припинення контрабанди й торг. анархії 6 квітня 1918 уряд. обіжником (циркуляром) приписано вести товарообіг із закордоном лише через уповноважені держ. установи, а до розгортання їхньої діяльності вивіз усіх без винятку товарів за кордон заборонити. Для розроблення порядку переміщення товарів через митний кордон, формування митної системи й заходів із протидії безмит. переміщенню товарів, врегулювання тарифів у березні 1918 при департаменті митних зборів створ. комісійну раду з організації митної служби. Обіжником від 26 квітня 1918 митним установам повідомлено, що до ратифікації Брестського (Берестейського) мирного договору вони повинні керуватися Митним статутом 1910, Заг. митним тарифом 1903, а також торг. угодами Росії з Німеччиною та Австро-Угорщиною 1894, 1904, 1906. До 1 травня 1918 сформов. Одес. і Пд.-Зх. митні ділянки (округи), 12 М. 1-го кл., 5 М. 2-го кл., 21 митну заставу, Київ. і Харків. внутр. М. У митній системі працювало 316 урядовців, 312 допоміж. службовців, 814 митних наглядачів. До налагодження сталої системи митного контролю постановою уряду від 26 березня 1918 введено інститут

комісаріат-агентур (комісарів) на гол. кордон. пунктах митного догляду, підпорядк. митно-тарифно-трактат. департаменту Міністерства торгу і промисловості УНР. Затв. 29 квітня 1918 його очільником С. Гутником «Інструкція комісарам при митницях» зобов'язувала їх вживати заходів для дотримання експортно-імпорт. умов міжнар. договорів і наглядати за роботою митних установ. Станом на 24 квітня 1918 діяло 11 комісарів Міністерства торгу і промисловості УНР при Брест-Литов., Волочис. (нині Хмельн. обл.), Збараз. (нині Терноп. обл.), Аккерман. (нині м. Білгород-Дністровський Одес. обл.), Бендер. (нині Молдова) та ін. великих М. Конструктив. працею із захисту митних інтересів України відзначилася адміністрація Української Держави гетьмана П. Скоропадського. Гол. чинники розвитку митної справи — торг.-екон. стосунки з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Згідно з 7-ю ст. Брест. мирного договору, Госп. договором від 23 квітня 1918, 3-ю ст. Торг. договору від 15 травня 1918 зберігали чинність дорев. угоди про торгівлю та мореплавство, товарообмін сторони вели лише через центр. держ. установи, визначені митні правила та тарифи, іноз. партнери зобов'язувалися виконувати законні вимоги укр. М. Екон. договір від 10 вересня 1918 супроводжувала окрема Угода про мито. Стимулами до подальшого творення митної системи були переговори про кордон та взаємини з Рад. Росією (див. Мирні переговори між Українською Державою та РСФРР 1918), підписання екон. та прикордон. угоди від 7 вересня 1918 з Обл. Війська Донського, договір із Грузією від 5 грудня 1918 (передбачав розроблення митної угоди), прикордонні конфлікти з Румунією. 26 вересня 1918 затв. «Правила для прийому закордонних суден», що визначали порядок огляду їхніх вантажів. Пропуск громадян через кордон регламентував розроблений департаментом митних зборів Міністерства фінансів Української Держави обіжник від 25 травня 1918, що ґрунтувався на 700-й ст. Митного статуту 1910, огляд особистого багажу — обіжник від 9 липня 1918. До вересня 1918 працювали Пд. і Пд.-Зх. митні р-ни, 21 М., 6 митних застав, 2 митні пости. У зв'язку із завершенням формування системи митних органів 29 вересня 1918 скасовано посади комісарів при М., номенклатуру осн. посад становили ревізори (контролери) 1-2-го рангів, пакгаузні та корабел. наглядачі, доглядачі 1-3-го рангів, експерти. У липні 1918 для охорони кордонів та сприяння митній службі на базі Запорозького корпусу створ. Окремий корпус прикордон. охорони (в основі діяльності — Правила про окремий корпус прикордон. сторожі 1910) з 8-ми р-нів, кожен з яких охороняла окрема сухопутна бригада (6 відділів по 5 загонів із 3-х постів кожен). Також сформов. Одес. і Азов. мор. бригади (21 загін, 62 пости). У листопаді 1918 уряд затвердив штат Окремого корпусу прикордон. охорони: 701 офіцер, 4274 кінних, 10 733 піших та 2378 нестроювих козаків. Прикордонників зобов'язали тісно

взаємодіяти з митниками, у штабі корпусу існували посади офіцерів для зв'язку з митними інспекторами. У період Директорії УНР акти екон. законодавства часів гетьманату не скасовували, однак унаслідок агресії Рад. Росії та білого руху уряд УНР контролював лише частину Правобереж. України, тому проблема митної діяльності у практ. площині не постала. У ЗУНР (від січня 1919 — 3х. обл. УНР) митні функції виконував держ. секретаріат фінансів, до якого входили митна служба, підпорядк. їй скарбова сторожа, органи мір і ваги, прикордонні митні установи (митні уряди). Обіжник держ. секретаріату фінансів ЗУНР від 2 грудня 1918 передавав фінанс. органи (дирекції скарбових округів) місц. органам влади — повіт. комісаріатам. Деякі митні функції належали й держ. секретаріатові торгівлі та промислу ЗУНР. Після евакуації уряду 3х. обл. УНР у Тернопіль митні функції закріплено за Дирекцією скарбу, що мала територ. скарбові округи та податк. відділи при повіт. комісаріатах. Уряд ЗУНР на еміграції розробив проект «Урядів для фінансів, торгівлі і промислу» (16 листопада 1920), за яким митні функції покладено на відомство торгівлі та промисловості. Згідно із договором між РСФРР та УСРР від 28 грудня 1920 сфера зовн. торгівлі та митної політики ставала спільною, на підставі Тимчас. положення про упр. митною частиною в УСРР керівництво митною справою в Україні покладено на уповноваженого РНК РСФРР. Відповідно до декрету РНК РСФРР від 31 березня 1922 організов. Укр. митну округу. Із утворенням СРСР зовн.-екон. й митні функції перейшли у виняткову компетенцію союз. центру. 1922–24 в УСРР функціонувало 46 М., підпорядк. митному відділу уповноваженого наркомату зовн. торгівлі СРСР при РНК УСРР. Відповідно до Митного статуту 1924 у митну службу входили наркомат зовн. торгівлі СРСР, його гол. митне упр., уповноважені у союз. респ., відділ. (серед них і Укр.), рай. митні упр., М. та митні пости. 1920–30 в УСРР діяли Київ., Одес., Микол., Херсон. М., після 1945 додатково відкрито Львів., Чопську (Ужгород. р-н), Виноградів. (обидва — Закарп. обл.), Реній. (Одес. обл.), Вадул-Сірет. (Глибоц. р-н Чернів. обл.) та ін. М. За Митним статутом СРСР 1964 до митної служби належали гол. митне упр. (від 1986 — гол. упр. держ. митного контролю при РМ СРСР) мін-ва зовн. торгівлі СРСР і місц. митні установи (М. та митні пости). Станом на 1991 в УСРР існувало 26 М. і 41 митний пост (2,6 тис. співробіт.).

Д. В. Веденєєв

За часів незалежності України нац. митна служба пройшла різні періоди трансформації: від Держ. митного комітету, Держ. митної служби, Міністерства доходів і зборів до Держ. фіскал. служби (ДФС), створ. 2014. При цьому неодноразово проводили внутр.-організац. зміни від дворівневої системи упр. (центр. апарат — М.) до трирівневої (центр. апарат — регіон. М. — М.) і навпаки. Найбільша кількість М. була 2007 — 54 (як прикордон., так і внутр.), зі штат. чисельністю понад 18 тис.

працівників. У рамках адм. реформи планомірно та послідовно забезпечено узгодження системи М. з адм.-територ. поділу держави. Станом на 2018 в Україні діє 27 М. Гол. призначенням М. як підрозділу органів доходів і зборів є створення сприятл. умов для розвитку зовн.-екон. діяльності та захист митних інтересів України. М. забезпечує правильне застосування, неухильне дотримання та запобігання невиконання вимог законодавства України з питань держ. митної справи; здійснює адміністрування податків і зборів, митних платежів; обмін митною інформацією з митними адміністраціями ін. держав; митний, сан.-епі-деміол., вет.-сан., екол. контроль та ін. митні заходи щодо предметів, які переміщують через митний кордон України, а також контроль за переміщенням культур. та істор. цінностей; стягнення коштів у разі невиконання зобов'язань зі сплати митних платежів, забезпечених гарантією; впровадження та тех. супроводження інформ.-телекомунікац. систем і технологій, автоматизацію процедур; формування та ведення реєстрів, банків та баз даних. Вона контролює своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків і зборів, митних та ін. платежів; правильність заповнення та використання митних декларацій, визначення митної вартості та країни походження товарів і їхньої класифікації згідно з Укр. класифікацією товарів зовн.-екон. діяльності; дотримання правил переміщення валют. цінностей; доставку предметів, що перебувають під митним контролем, до М. призначення. М. також застосовує заходи тариф. і нетариф. регулювання зовн.-екон. діяльності та громадянами порядку переміщення предметів через митний кордон України; проводить верифікацію (встановлення достовірності) сертифікатів про походження товарів з України; запобігає та протидіє контрабанді; веде боротьбу з порушеннями митних правил на всій митній тер. України; видає дозволи на відкриття та експлуатацію митних складів, складів тимчас. зберігання, вантаж. митних комплексів, вільних митних зон; бере участь у здійсненні міжнар. співробітництва шляхом надання взаєм. адм. допомоги у запобіганні, виявленні та розслідуванні митних правопорушень на підставі міжнар. угод тощо. М. — територ. орган ДФС; юрид. особа, що має самот. баланс, рахунки в органах, які здійснюють казначей. обслуговування бюджет. коштів, печатку та бланк. Зазвичай вона діє на тер. відповід. адм.-тер. одиниці (АР Крим, області, Київ і Севастополь), хоча окремі М. можуть поширювати свою діяльність на тер. 2-х чи більше адм.-територ. одиниць або на всю тер. України, напр., Міжрегіон. М. ДФС, Енергет. М. ДФС. Організаційно структуру М. складають упр., відділи та сектори. У насел. пунктах, на залізнич. станціях, в аеропортах, мор. і річк. портах та на ін. об'єктах, розташ. у зоні діяльності М., за необхідності створюють її відокремлені структурні підрозділи (митні

пости). М. очолює нач., якого у порядку, визначеному чинним законодавством, призначає і звільняє з посади голова ДФС (він також затверджує структуру, штат. розпис і кошторис М.). Посад. особи М. є держ. службовцями та мають спец. звання, напр., радник податк. та митної справи 3-го рангу, інспектор податк. та митної справи 1-го рангу. М. та її посадові особи у процесі виконання покладених на них завдань взаємодіють в установленому порядку з ін. держ. органами, зокрема правоохорон., органами місц. самоврядування, громад. об'єднаннями, ін. учасниками відносин, пов'язаних із переміщенням предметів через митний кордон України.

Д. В. Приймаченко

Рекомендована література

- Кулишер І. М. Очерки по истории таможенной политики. С.-Петербург, 1903;
- Джиджора І. Економічна політика російського правительства супроти України в 1710-1730 рр. // Зап. НТШ. 1910. Т. 98;
- Чубатий В. Державний лад на Західній області УНР. Л., 1921;
- Слабченко М. Є. Організація господарства України: від Хмельнищини до Світової війни. Ч. 1. О., 1923;
- Шапошников П. П. Таможенная политика в России до и после революции. Москва, 1924;
- Барвинський В. До питання про індукту та евекту в Гетьманщині // Наук. зап. н.-д. катедри історії укр. культури. 1927. № 6;
- Загоровський Є. О. Запорозько-російська митна політика за часів Нової Січі // Ювіл. зб. на пошану академік Д. Багалія з нагоди 70-ї річниці життя та 50-х роковин наук. діяльності. К., 1927;
- Кисловский Ю. Г. История таможи государства Российского. Москва, 1995;
- Деркач Л. Українська митниця: вчора, сьогодні, завтра. К., 2000;
- Кормич Б. А. Державно-правовий механізм митної політики України. О., 2000;
- На варті митних рубежів: Митна справа на Слобожанщині: 1660-1870-1992-2000. Х., 2000;
- Рисіч Й. Л. Історія митної справи та митної політики в Україні. Дн., 2000;
- Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень-грудень 1918 р.). Х., 2000;
- Чорний В. Б. Україна і митна справа: Істор. нарис. К., 2000;
- Дідусенко П. М. Розвідки про митну справу в Українській державі – Гетьманщині. К., 2002;
- Павлов А. П. Українська митниця на шляху відродження та розвитку. К., 2002;
- Гай-Нижник П. П. Фінансова політика уряду Української Держави гетьмана Павла Скоропадського. К., 2004;
- Гальський К. Є. Торгівля і митна справа Запорозької Січі. К., 2005;
- Його ж. Торгівля і митна справа Гетьманської України середини 17-18 століття. К., 2006;
- Ковальський В. К. Становлення та розвиток митної справи на півдні України з давніх часів до 1917 року: Істор.-правове дослідж. О., 2006;
- Регулювання митної справи. Хм., 2007.
- Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами. 2006;
- Історія митної діяльності: Навч. посіб. 2013;
- Митне право України: Навч. посіб. 2014 (усі – Дніпропетровськ).

Д. В. Веденєєв, Д. В. Приймаченко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Митниця / Д. В. Веденєєв, Д. В. Приймаченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65387>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).